

Az informatikai biztonság alapjai

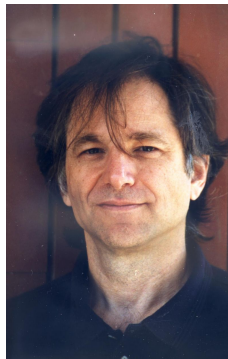
Pintér-Husztai Andrea

2023. október 1.

Tartalom

- 1 RSA titkosítási séma
  - Matematikai alapok
  - RSA titkosítási séma
  - Biztonsági elemzés

◀ ◻ ▶ ◀ ◻ ▶ ◀ ≡ ▶ ◀ ≡ ▶ ≡

- 1977-ben jelent meg
- Tervezői: Ron Rivest, Adi Shamir, és Leonard Adleman
- Legtöbb Nyilvános Kulcs Infrastruktúra (PKI) termékben megtalálható, SSL/TLS tanúsítványok
- Biztonságos e-mail: PGP, Outlook

◀ ◻ ▶ ◀ ◻ ▶ ◀ ≡ ▶ ◀ ≡ ▶ ≡ 🔍 ↺

Kongruenciák

Két szám kongruens egy adott modulóra nézve, ha osztási maradékuk megegyezik.

Definíció

Legyenek a és b egész számok és m pozitív egész. Azt mondjuk, hogy a **kongruens** b -vel modulo m , ha $m \mid a - b$.

Jelölés: $a \equiv b \pmod{m}$

- Az m számot modulusnak nevezzük.
- Két szám pontosan akkor kongruens modulo m , ha m -mel osztva ugyanazt a maradékot adják
- Amennyiben a és b nem kongruensek modulo m , akkor a és b **inkongruensek** modulo m , jelölése: $a \not\equiv b \pmod{m}$

Példák: $13 \equiv 8 \pmod{5}$, $25 \equiv -10 \pmod{7}$, $25 \not\equiv 10 \pmod{7}$

Euler-féle φ függvény

Definíció

Az $a_1, a_2, \dots, a_n$ számok relatív prímek, ha nincs egységtől különböző közös osztójuk, azaz $(a_1, a_2, \dots, a_n) = 1$.

Példa: 5, -3, 15, -56 számok relatív prímek.

Definíció

(Euler-féle φ függvény)

Tetszőleges n pozitív egész esetén $\varphi(n)$ jelöli az $1, 2, \dots, n$ számok közül az n -hez relatív prímek számát.

Példák: $\varphi(10) = 4$, $\varphi(7) = 6$

Euler-féle φ függvény

Tétel

$$\varphi(n) = n \prod_{p|n} \frac{p-1}{p}, \text{ ahol } p \text{ prím.}$$

Példa: $\varphi(100) = 100 \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{4}{5} = 40$

Vegyük észre:

$$\varphi(p) = p - 1,$$

ahol p prím, és

$$\varphi(p \cdot q) = (p - 1)(q - 1),$$

ahol p, q prímek

Euler-Fermat tétel

Tétel

(Euler-Fermat tétel, kétféle megfogalmazás)

Ha $(a, m) = 1$, akkor $a^{\varphi(m)} \equiv 1 \pmod{m}$.

Tétel

(kis Fermat tétel)

- 1 Ha p prímszám, $a \in \mathbb{Z}$ és $p \nmid a$, akkor $a^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$.
- 2 Ha p prímszám és $a \in \mathbb{Z}$, akkor $a^p \equiv a \pmod{p}$.

Lineáris kongruenciák

Ezek olyan egyenletek, ahol az ismeretlen első fokon szerepel (lineáris), és modulóval dolgozunk.

Definíció

*Ha $a, b \in \mathbb{Z}$ és m pozitív egész, akkor az $ax \equiv b \pmod{m}$ kongruenciát **lineáris kongruenciának** nevezzük.*

A kongruencia megoldásai olyan egész számok, melyeket x helyébe írva a kongruencia teljesül. Megoldások számán a különböző maradékosztályok számát értjük, melyekből vett egészek a kongruenciát kielégítik.

Tétel

Ha $a, b \in \mathbb{Z}$ és m pozitív egész, az $ax \equiv b \pmod{m}$ lineáris kongruencia akkor és csak akkor oldható meg, ha $(a, m) \mid b$.

Ha az $ax \equiv b \pmod{m}$ lineáris kongruencia megoldható, akkor a megoldások száma (a, m) .

Tétel

Ha $(a, m) = 1$, akkor az $ax \equiv b \pmod{m}$ lineáris kongruencia egyetlen megoldása $x \equiv a^{\varphi(m)-1} \cdot b \pmod{m}$.

Bizonyítás

Ha $x \equiv a^{\varphi(m)-1} \cdot b \pmod{m}$, akkor x valóban megoldás, hiszen az Euler-Fermat tétel szerint $aa^{\varphi(m)-1} \cdot b \equiv b \pmod{m}$. $\square$

Szimultán kongruenciarendszer

A szimultán kongruenciarendszer (vagy kongruenciarendszer egyidejű egyenletekkel) azt jelenti, hogy több kongruencia-egyenletet egyszerre kell megoldani ugyanarra az ismeretlentre.

Definíció

*Ha ugyanazon ismeretlentre több különböző modulusú kongruenciafeltételt adunk, akkor **szimultán kongruenciarendszert** kapunk.*

Tétel

Az

$$x \equiv y_1 \pmod{m}$$

$$x \equiv y_2 \pmod{n}$$

szimultán kongruenciarendszer megoldhatóságának szükséges és elégséges feltétele, hogy $(m, n) \mid y_1 - y_2$. Az összes megoldás egy maradékosztályt alkot modulo $[m, n]$.

Az $[m, n]$ az m és n modulusok legkisebb közös többszörösét jelöli.

Kínai maradéktétel

A kínai maradéktétel a szimultán kongruenciarendszerek megoldására ad általános és hatékony módszert.

Tétel

Legyenek $m_1, m_2, \dots, m_k$ páronként relatív prímek. Ekkor

$$x \equiv y_1 \pmod{m_1}$$

$$x \equiv y_2 \pmod{m_2}$$

$$\vdots$$

$$x \equiv y_k \pmod{m_k}$$

szimultán kongruenciarendszer bármilyen $y_1, y_2, \dots, y_k$ egészek esetén megoldható, és a megoldások egyetlen maradékosztályt alkotnak modulo $m_1 m_2 \cdots m_k$.

Kínai maradéktétel

Bizonyítás

Legyen $M = m_1 m_2 \cdots m_k$ és $M_i = \frac{M}{m_i}$, ahol $i = 1, 2, \dots, k$.

Mivel az $m_1, \dots, m_k$ modulusok páronként relatív prímek, ezért $(M_i, m_i) = 1$, $i = 1, 2, \dots, k$. Tekintsük az $M_i \cdot x \equiv 1 \pmod{m_i}$, ahol $i = 1, 2, \dots, k$ kongruenciákat. Bármely i esetén a kongruencia megoldható, hiszen $(M_i, m_i) = 1$, legyen $x \equiv c_i \pmod{m_i}$ a megoldás. Ekkor $M_i \cdot c_i \equiv 1 \pmod{m_i}$ és $M_i \cdot c_i \equiv 0 \pmod{m_j}$, ahol $i \neq j$. Legyen

$$x_0 \equiv \sum_{i=1}^k M_i c_i y_i \pmod{M}.$$

Az előbbiek alapján $x_0 \equiv y_i \pmod{m_i}$, $i = 1, \dots, k$, tehát x_0 megoldása a szimultán kongruenciarendszernek. Ezzel egy konstruktív bizonyítást adtunk a megoldás létezésére.

Most lássuk be, hogy csak egy megoldása van. Tegyük fel, hogy x'_0 szintén megoldása a szimultán kongruenciarendszernek. Így $x'_0 \equiv y_i \pmod{m_i}$, $i = 1, 2, \dots, k$, azaz $m_i \mid x'_0 - y_i$, bármely i -re.

Ugyanakkor x_0 szintén megoldás, tehát $m_i \mid x_0 - y_i$, ahonnan $m_i \mid x'_0 - x_0$ bármely i -re. Ha az előbbi oszthatóság tetszőleges $i \in \{1, 2, \dots, k\}$ -re teljesül, akkor $m_1 m_2 \cdots m_k \mid x'_0 - x_0$ is áll, azaz $M \mid x'_0 - x_0$, így $x'_0 \equiv x_0 \pmod{M}$. Tehát x'_0 és x_0 megoldások egy maradékosztályba esnek modulo M . $\square$

◀ ◻ ▶ ◀ ◻ ▶ ◀ ≡ ▶ ◀ ≡ ▶ ≡

RSA titkosítási séma

Aszimmetrikus titkosítási séma: $AE = (Key, Enc, Dec)$

- *Key*:

- 1 Véletlenül választunk két nagy prímet: p, q .
- 2 Kiszámítjuk az RSA modulust: $n = p \cdot q$.
- 3 Kiszámítjuk az Euler-féle ϕ függvényt: $\phi(n) = (p - 1)(q - 1)$.
- 4 Választunk egy *véletlen* e egészt: $1 < e < \phi(n)$ és $(e, \phi(n)) = 1$. (e titkosító kitevő)
- 5 Kiszámítjuk d -t: $1 < d < \phi(n)$ és $ed \equiv 1 \pmod{\phi(n)}$. (d visszafejtő kitevő)

$PK = (n, e)$, $SK = d$ and $\phi(n), p, q$ titkos paraméterek

$\mathcal{P} = \mathcal{C} = \mathbb{Z}_n$

- $Enc_{PK}(m) = m^e \pmod{n} \forall m \in \mathcal{P}$ és $PK = (n, e)$ mellett.
- $Dec_{SK}(c) = c^d \pmod{n} \forall c \in \mathcal{C}$ és $SK = d$ mellett.

Példa

Aszimmetrikus titkosítási séma: $AE = (Key, Enc, Dec)$

- *Key*:

- 1 Véletlenül választunk két nagy prímet: $p = 5, q = 11$.
- 2 Kiszámítjuk az RSA modulust: $n = p \cdot q = 55$.
- 3 Kiszámítjuk az Euler-féle ϕ függvényt:
 $\phi(n) = (p - 1)(q - 1) = 40$.
- 4 Választunk egy *véletlen* e egészt: $1 < e < \phi(n)$ és
 $(e, \phi(n)) = 1$, $e = 3$.
- 5 Kiszámítjuk d : $1 < d < \phi(n)$ és $ed \equiv 1 \pmod{\phi(n)}$, $d = 27$.

$PK = (n = 55, e = 3)$, $SK = d = 27$ és

$\phi(n) = 40, p = 5, q = 11$ titkos paraméterek

$\mathcal{P} = \mathcal{C} = \mathbb{Z}_{55}$

- $m = 8$ és $PK = (55, 3)$: $Enc_{PK}(m) = 8^3 \pmod{55}$
 $8^3 \equiv 17 \pmod{55}$
- $c = 17$ és $SK = 27$: $Dec_{SK}(c) = 17^{27} \pmod{55}$
 $17^{27} \equiv 8 \pmod{55}$

Kapcsolódó algoritmusok

- Key:
  - ① Véletlenül választunk két nagy prímet: p, q . -> **Prímtesztek**
(pl. Miller-Rabin prímteszt)
  - ② Választunk egy véletlen e egészt: $1 < e < \phi(n)$ és
 $(e, \phi(n)) = 1$. -> **Euklideszi algoritmus**
  - ③ Kiszámítjuk d -t: $1 < d < \phi(n)$ és $ed \equiv 1 \pmod{\phi(n)}$. ->
multiplikatív inverz számítása: **Kibővített Euklideszi Algoritmus**
- $Enc_{PK}(m) = m^e \pmod{n} \quad \forall m \in \mathcal{P}$ és $PK = (n, e)$ mellett. -> **Gyors hatványozás**
- $Dec_{SK}(c) = c^d \pmod{n} \quad \forall c \in \mathcal{C}$ és $SK = d$ mellett. -> **Kínai Maradéktétel alkalmazása**

Biztonsági elemzés

SK kiszámítása PK ismeretében nehéz $\longrightarrow$ prímfaktorizáció

A támadó célja a titkos kulcs megszerzése:

Tétel: A d exponens kiszámítása az (n, e) paraméterek ismeretében **ugyanolyan nehéz**, mint az n modulus p és q prímfaktorainak meghatározása, ahol $|p| = |q|$.

Megjegyzés:

- Ha meg tudjuk határozni n faktorait, akkor d kiszámítható a $ed \equiv 1 \pmod{\phi(n)}$ kongruenciából. $\phi(n)$ kiszámításához p és q ismerete szükséges.
- Ha van egy hatékony algoritmus d kiszámítására (n, e) ismeretében, akkor ez az algoritmus alkalmas n faktorizálására.

Prímfaktorizáció

- Ha az n modulus p és q faktora elég nagyok, akkor nem ismerünk hatékony (polinomiális idejű) algoritmust n faktorizálására.
- Paraméterek méretei: $|n| = 768$, ahol $|p| = |q| = 384$ modulust faktorizálták 2009-ben Számtest Szita algoritmussal.
 $|n| = 1024$, ahol $|p| = |q| = 512$ biztonságos.
<https://unideb.hu> $\rightarrow |n| = 4096$ (hosszú távra archiválás)

_____

A nyílt üzenet m kiszámítása a c ismeretében nehéz——>

RSA probléma

A támadó célja a nyílt üzenet meghatározása:

- **Az RSA Probléma:** Adott (n, e) RSA nyilvános kulcs és $c \equiv m^e \pmod{n}$ titkosított üzenet mellett m nyílt üzenet kiszámítása.
- A támadó nem feltétlenül ismeri a titkos kulcsot. Feladat: $c^{\frac{1}{e}} \pmod{n}$ kiszámítása.
- Az RSA Probléma nehéz, ha az n modulus elég nagy és a prímek véletlenül generáltak, valamint az m nyílt üzenet (emiat a c titkosított üzenet is) egy a 0 és $n - 1$ közé eső véletlen egész.
- Az m nyílt üzenet véletlensége a $[0, n - 1]$ intervallum felett fontos feltétel. Ha m egy kis halmazból vett, akkor a támadó könnyen meghatározhatja m -et úgy, hogy egyenként próbálgatja az összes lehetséges m -et (brute force).

Prímfaktorizáció vs. RSA probléma

Adott egy nagyon nagy összetett szám (n) és egy másik, hozzá kapcsolódó szám (e), valamint egy titkosított üzenet (c), mennyire nehéz kitalálni az eredeti üzenetet (m) anélkül, hogy ismernénk a titkos kulcsot (d) vagy az n szám prímtényezőit (p és q)?

- Prímfaktorizáció $\rightarrow$ RSA probléma

Az RSA Probléma nem nehezebb, mint a prímfaktorizáció, hiszen ha a támadó képes az n modulus faktorizálására, akkor ki tudja számolni a d titkos kulcsot az (n, e) nyilvános kulcsból.

- RSA probléma $\rightarrow$ Prímfaktorizáció

Nem tudjuk, hogy ha az RSA probléma megoldható, akkor tudunk-e hatékony algoritmust adni a prímfaktorizációra.

Támadások a tankönyvi RSA-val szemben

- Speciális a nyílt üzenetek halmaza

Támadás: Csak a titkosított üzenet ismert (COA)

Input: $c, (n, e)$ Output: m , ahol $m^e \equiv c \pmod{n}$

Algoritmus: Minden lehetséges nyílt üzenetet kipróbálunk.
(Brute Force)

- Titkosított üzenetek közötti kapcsolat

Támadás: Választott üzenet alapú támadás (CCA)

Input: $c, (n, e)$ és m' egy választott c' -re

Output: m

Algoritmus:

- 1 Választunk egy véletlen $r \in \mathcal{P}$
- 2 Kiszámítjuk $r' \equiv r^e \pmod{n}$, és kérjük $c' \equiv r' \cdot c \pmod{n}$ visszafejtését
- 3 Megkapjuk m' -t, ahol $m' \equiv (c')^d \equiv (r' \cdot c)^d \equiv r \cdot m \pmod{n}$
- 4 r ismeretében m kiszámítható m' -ből

RSA-OAEP

- A tankönyvi RSA egy nem biztonságos titkosítási séma.
- Gyakorlatban: RSA-OAEP (Optimal Asymmetric Encryption Padding):

Adott: $G : \{0, 1\}^k \rightarrow \{0, 1\}^l$, $H : \{0, 1\}^l \rightarrow \{0, 1\}^k$,

$\mathcal{P} = \{0, 1\}^l$

Titkosítás:

- Input: $m \in \{0, 1\}^l$ és $r \in \{0, 1\}^k$
- Output: $c = ((m \oplus G(r)) || (r \oplus H(m \oplus G(r))))^e \pmod{n}$

Visszafejtés:

- Input: $c \in \{0, 1\}^{l+k}$
- Kiszámítjuk:
  - $c^d = ((m \oplus G(r)) || (r \oplus H(m \oplus G(r)))) \pmod{n}$
  - Meghatározzuk r : $r = (r \oplus H(m \oplus G(r))) \oplus H(m \oplus G(r))$
  - $m = (m \oplus G(r)) \oplus G(r)$
- Output: m

Egyirányú függvény

- Egyirányú függvény:
  - **Kiszámítani könnyű:** Adott x , és könnyű kiszámítani $f(x)$ -et.
  - **Nehéz invertálni:** Adott $f(x)$, nehéz kiszámítani x -et.
- Nem tudjuk, hogy létezik -e egyirányú függvény.
- Egyirányúnak bizonyul: **p, q prímek szorzata**, ahol $|p| = |q|$
  - **Könnyű kiszámítani:** Adott p, q , könnyű $f(p, q) = p \cdot q$ kiszámítása.
  - **Nehéz invertálni:** Adott $f(p, q) = p \cdot q$, nehéz kiszámítani p vagy/és q -t. (prímfaktorizáció)

Egyirányú csapóajtó függvény

- Egyirányú csapóajtó függvény:
  - Egyirányú függvény
    - **Kiszámítani könnyű:** Adott x , és könnyű kiszámítani $f(x)$ -et.
    - **Nehéz invertálni:** Adott $f(x)$, nehéz kiszámítani x -et.
  - Csapóajtó információ: Bizonyos plusz információval viszont könnyű invertálni: x kiszámítása $f(x)$ -ből.
- Nem tudjuk, hogy létezik -e egyirányú csapóajtó függvény.
- Egyirányú csapóajtó függvénynek bizonyul: **moduláris hatványozás RSA modulussal**
  - Egyirányú függvény:
    - **Kiszámítani könnyű:** Adott m , könnyű kiszámítani $f(m) = m^e \pmod{n}$ (gyors hatványozás).
    - **Nehéz invertálni:** Adott $f(m) = m^e \pmod{n}$ és (n, e) , nehéz kiszámítani m -et. (RSA probléma)
  - Csapóajtó információ: $d, p, q, \phi(n)$.